

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČNÍK: II.

ČÍSLO: 7

AUGUST-SEPTEMBER 1991

JE FÓRUM ARCHIVÁROV FÓRUM ARCHIVÁROV ?

Otázka možno komická, ale zamyslime sa nad ňou. Fórum znamená námestie, verejné priestranstvo, ale aj tribúnu. A tým posledným náš časopis asi chcel a mal byť. Tribúnou, na ktorej by si archívári zo všetkých kútov Slovenska vymieňali názory na archívniectvo, na problémy odborné, ale najmä stavovské. Tribúnou, ktorá by mala byť motorom pohybu vpred. Ktorá by vyjadrovala skôr nespokojnosť so sebou i s nami, ako sladkú spokojnosť. Veď život prináša iba búrlivá voda. Tichá voda zahŕňa. Spokojný je len človek bez ambícií, zakríknutý, ktorému je všetko jedno, možno okrem jeho vlastného platu a rodinnej dovolenky. Verte mi, kolegovia, až žasnem, akí sme my všetci spokojní. Ako nemáme problémy. A keď ich máme, šíriame ich šepkandou, ohováraním, tajným kritizovaním, vyvyšovaním všelijakých zlých úmyslov. Nie je to čestné, ani správne. Len si pozrieme našu tribúnu, Fórum archívárov. čo v ňom vidíme? Dokopy niekoľko mien, ktoré sa stále opakujú, správy o tom či onom, kópie úradných písomností, ktoré vlastne - a archívári by to mali vedieť - ani na verejnosť nepatria. Viac príspevkov majú zamestnanci odboru archívniectva ako archívári. Medzi archívármi prevláda Bratislava, akoby napr. v Banskej Štiavnici nebol archív, ani inde. Divím sa a žasnem, že máme tribúnu na výmenu názorov a nevyužívame ju. či snáď nemáme názory? Bolo by to veľmi smutné. Je azda normálne, že pri obmedzenom priestore 8 strán musí redakcia príspevky zháňať a páčiť? Normálne by bolo to, keby si redakcia mohla vyberať z príspevkov najrozličnejšieho druhu. Aj časopis by sa dal lepšie robiť, úroveň by sa zvýšila. Zamyslime sa nad tým a spytajme sa samých seba, či je archívniectvo naším povoláním, alebo len - zle plateným zamestnaním. Ak je tým druhým, mali by sme sa obzrieť po inej práci, už v záujme vlastnej spokojnosti. Ak nie je len zamestnaním, ale povoláním, čo sa rovná poslaniu, prečo sa nevyjadrujeme napr.

k možnostiam postavenia archívov a archívnickva a k jeho budúcej organizácii v rozpadávajúcej sa a znovurodiacej sa spoločnosti? Prečo neuvažujeme, čo s podnikovými archívmi? Prečo sa nezaujíame a nepopereme okolo otázok hodnotenia a výberu písomnosti? Prečo ... tých tém je nesmierne veľa, cítite to? Ergo, zobudme sa zo sna, vzbudme v sebe ten zdravý nepokoj, budme mladí nielen vekom, ale aj myslením. Ak ministerstvo chce nás promptne oboznámať s výsledkami rôznych porád, úradných akcií a pod., myslíte si, že by nenašlo prostriedky na vydávanie malého nenáročného tlačeneho buletinu? Aj v jednotlivých archívoch by sa na to v rámci rozpočtu prostriedky našli. Teda snažme sa - ale všetci - o to, aby sa náš časopis stal ozajstným fórom, ktoré by sme každý mesiac netrpezlivo očakávali a ktoré by sme si podávali z rúk do rúk. Nazdávam sa, že na to máme!

Ešte jedna vec. Fórum archivárov je orgánom Spoločnosti slovenských archivárov. Myslí si preto, že by ho mal dostávať každý člen a nemali by ho dostávať rôzne úrady, archívy, inštitúcie, ktoré so spoločnosťou nemajú nič spoločného. Je naozaj takým učením zvýšiť náklad? Alebo či si člen za členské v hodnote 50.- Kčs nezaslúži tých pár strán? V mladosti som si osvojil heslo: Ak človek chce, všetko sa dá! To heslo je pravdivé. Mnohokrát som ho vyskúšal a nezradilo ma. Skúsme sa všetci, najmä kolegovia z vidieka, niť riadiť. Uvidíte, že sa zmení nielen Fórum archivárov, ale aj váš život. K dobrému.

Ivan Chalupický

~ ~ ~ ~ ~

Z ČINNOSTI VYBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

Vybor Spoločnosti slovenských archivárov sa zišiel 4. septembra 1991. Programom zasadnutia bolo podať informácie predsedníctva výboru o jeho činnosti za obdobie marec - august a príprava koncepcie slovenského archívnickva.

Informácie predsedníctva výboru predniesol tajomník SSA. Možno konštatovať, že zástupcovia SSA sa v uvedenom období zúčastnili viacerých podujatí týkajúcich sa rozličných oblastí archívnickva: Traja členovia výboru sa zúčastnili zasadnutí Vedeckej archívnej rady 14.3. a 17.6.1991. Predseda SSA E. Rákoš sa zúčastnil na porade riaditeľov SOKA v Liptovskom Hrádku 20. - 21. 3.1991 a štátnych ústredných a oblastných archívov na Duchonke 16.5.1991. Predseda SSA podal písomné zdôvodnenie premenovania SDA SR na Slovenský národný archív pre 1. námestníka ministra vnútra Ing. P. Berčíka dňa 4.4.1991 a zúčastnil sa rokovania kolégia ministra vnútra pre štátnu správu dňa 13.6.1991, kde zdôvodnil premenovanie SDA SR na Slovenský národný archív.

Zástupcovia oddelení SOA SR rokovali 4.4.1991 za prítomnosti dr. J. Beňku s predsedom SSA o sociálnych, najmä mzdových problémoch archivárov. V konkurznom konaní na miesto riaditeľa v Státnom okresnom archíve v Lučenci zastupovala SSA dr. Kamasová. Viacerí členovia SSA sa zúčastnili na X. zjazde Slovenskej historickej spoločnosti v dňoch 16. - 19.4.1991. I. Chalupecký a E. Rákoš predniesli referáty. Komisia VAR pre výchovu a vzdelávanie, v ktorej pracujú členovia výboru SSA E. Rákoš a L. Vrteľ, pripravila 26.4.1991 správu o činnosti pre VAR. Z. Kalousková a D. Kuzník zastupovali SSA na oslavách P. Križku 30.5.1991 v Kremnici. Predseda SSA sa zúčastnil odhalenia pamätnej dosky P. Križku v Bratislave na budove SOBA Bratislava dňa 5.6.1991. Predseda SSA rokoval osobne s p. ministrom vnútra o situácii v slovenskom archívnictve v dňoch 19.6. a 27.6.1991. Podpredsedkyňa SSA V. Nováková sa zúčastnila valného zhromaždenia českej archívnej spoločnosti dňa 20.2.1991 a 3. konferencie archivárov ČR. Riaditeľ SOKA Trnava J. Šimončíč informoval predsedu SSA o neúnosnom stave SOKA Trnava, ktorý vyplynul zo zlej platovej situácie v archíve.

Správu o hospodárení Spoločnosti predniesol hospodár J. Klačka. K 31.7.1991 účet spoločnosti tvoril 21.856,10 Kčs. Stav členstva k tomuto dňu bol 185 jednotlivých členov a jeden kolektívny člen.

Na základe podnetov získaných z rokovania predsedu SSA s p. ministrom, rozhodlo sa predsedníctvo navrhnuť výboru vypracovať koncepciu archívnictva Slovenskej republiky. Predsedníctvo súčasne navrhlo vytvoriť komisiu pre vypracovanie koncepcie v tomto zložení: F. Bokes, A. Buzinkayová, J. Dubovský, I. Chalupecký, J. Klačka, M. Melníková, V. Nováková, F. Palko, E. Rákoš, J. Roháč, F. Zifčák.

Toto sú hlavné aktivity predsedníctva a výboru SSA. Okrem nich sa uskutočnili aj iné, ktoré na tomto mieste neuvádzame. Je potrebné si však uvedomiť, že pred slovenskými archivármi stoja ešte mnohé problémy, ktoré však samotný výbor nevyrieši, ale bude potrebné, aby sa do práce a činnosti zapojilo čo najviac členov našej Spoločnosti. Je totiž starou bolesťou archivárov, že v súkromí a kuloároch majú mnohé kritické pripomienky i zdravé nápady, len ich nevyjadria na oficiálnych a verejných miestach. Výsledky sa však môžu prejavíť len činnosťou čo najširšieho fóra archivárov.

František Palko

AKTUALITA Z TRNAVY

Riaditeľ SOKA Trnava J. Simončič sa obrátil na Odbor archívniectva MV SR listom, v ktorom informoval o vážnej pracovnej a platovej situácii na svojom pracovisku. Kópiu listu spolu so súhlasom na jeho uverejnenie poskytol i našej redakcii. List uvádzame v plnom znení.

SOKA-525/01-1991 z 28.8.1991

Pracovná a platová situácia v SOKA - správa

Dovoľujem si upozorniť na patovú a takmer havarijnú situáciu, ktorá nastáva v SOKA Trnava a v iných štátnych okresných archívoch:

1/ S návalom požiadaviek občanov o doklady k rehabilitáciám a reštitúciám zanikla už takmer pred rokom odborná archívna práca. Situácia sa komplikuje aj tým, že archívy nie sú na tieto úlohy ani personálne ani technicky vybavené. Fyzicky a psychicky náročné vyhľadávanie znechucuje predovšetkým pracovníčky, čo podmieňuje aj finančné degradovanie tejto práce.

2/ Dobrého archívára treba pripravovať roky a práve títo ľudia odchádzajú z archívnej služby prevažne za lepším platom. V SOKA Trnava v poslednom čase odišli štyria najkvalitnejší pracovníci (Dr. Alžbeta Hološová, Dr. Mária Štibrányiová, Dr. Juraj Roháč, Mgr. Patrik Dubovský). V štátnych okresných archívoch platí dodnes Nomenklatúra funkcií a základných plátov, vydaná Ministerstvom práce a sociálnych vecí SR č. 11/9358/74-2, ktorá v dnešnej ekonomickej situácii pôsobí ako výsmech. Tam, kde je v rodine nezamestnaný živiťel, s platom archívarky v nižších funkciách sa nedá žiť. Navyše na nižšie funkcie do archívov nechcú ani pracovníčky-absolventky stredných škôl nastúpiť, je pre ne výhodnejšia podpora v nezamestnanosti. Deštruuje sa rezort roky namáhavo budovaný. Prečo sa platy archívárov nemohli rovnať platom pracovníkov okresných úradov, ktorých sú ale zamestnancami? Je platové degradovanie ospravedlnené nálepkou: zariadenie, útvár?

Túto situáciu nesignalizujem len ako diagnózu, skôr ako požiadavku na operatívne riešenie. Čakali sme, že raz sa zhodnotia požiadavky, pracovné prostredie i výkony slovenských archívárov. Kolegovia, lepší matematici vypočítali o aké finančné položky prichádza slovenský archívár za 20-30 rokov archívnej služby.

Prosím, aby som nebol zle pochopený. Ozývam sa takmer po 40 ročnej práci v archíve a donucuje ma k tomu aj členstvo vo Vedeckej archívnej rade MV SR, ktorá by túto situáciu mala prerokovať na najbližšom zasadnutí a navrhnuť riešenie.

S pozdravom

Dr. Jozef Simončič, CSc.
riaditeľ SOKA Trnava

T E M P U S F U G I T . . .

Každý človek, či societa sa má, ba priam musí čas od času obzrieť na cestu, ktorú prešiel. Zhodnotiť čo vykonal a čo ho ešte, aspoň v najbližšom čase čaká, či o čo usiluje. Udalosti posledného obdobia i čítanie starých čísiel Fora archivárov ma priviedli k tomu, aby som i ja vykonal inventúru. Zmeny, na ktoré slovenské archívnicstvo tak túžobne čaká, prichádzajú neuveriteľne pomaly. Vlastne prichádzajú vôbec? Takáto otázka zďaleka nie je taká banálna, ako by sa zdalo. Veď posúďte sami.

Nezačnem od Adama, ale stretnutím zástupcov oddelení SDA SR s predsedom Spoločnosti slovenských archivárov E. Rákošom a zástupcom odboru archívnicstva MV SR J. Beňkom, o ktorom sme Vás informovali v aprílovom čísle FA. Debata bola bohatá a najmä J. Beňko, ktorý sa po dlhom čase vrátil na OA, si z nej iste odniesol mnoho poznatkov o problémoch, ktorými žijú archivári najväčšieho slovenského archívu. Vo svojich poznámkach mal i niektoré konkrétne podnety, ktoré treba riešiť prednostne. Popri presadzovaní zmeny názvu SDA SR na Národný archív, o ktorej sme toho napísali už dosť, to bola predovšetkým lavína reštitučnej a rehabilitačnej agendy, ktorá i naďalej zaplavuje podateľne archívov. Riešenie i personálne posily sa zrejme tiež utopili v tejto lavíne. Schizma slov a činov sa prejavila i pri najjednoduchšej požiadavke, akou bolo poskytnutie materiálu novej mzdovej úpravy in natura, t.j. v písomnej podobe. Do SDA SR nebol doručený ani po sľúbených dvoch dňoch, ani po neskôr dohovorených dvoch týždňoch (ústne bol prednesený 25. 4. 1991), ale až s dátumom 7. 7. 1991, teda po vyše dvoch mesiacoch. Nehovoriac o tom, že sa medzitým ukázalo, že jeho obsah je v podstate mlátením prázdnej slamy. Bez prijatia federálneho zákona o štátnej službe, s ktorým podobná tabuľka funkcií súvisí (pravda doplnená o predstavu o platových hladinách) nemá terajší návrh OA pôdu pod nohami. Okrem toho do dnešného dňa sa stále iba hovorí o tom, že na jej základe budú platení ako nedeliteľná súčasť štátnej správy aj slovenskí archivári. Doteraz NIHTO nebol schopný (či ochotný) o tom predložiť jednoznačný a rukolapný dokument. Alebo sa snád dočkáme znovu panského huncúctva?

O snahe riešiť sociálne otázky archivárov nepresvedčili ani výroky a postoje zástupcov OA MV SR prítomných na rokovaní Ústavnej rady SDA SR 11.7.t.r. Ich argumentácia vyvoláva skôr rozpaky, no podporila i rast nedôvery.

A tu na konci uhorkovej sezóny sa mi dostane do rúk nové vydanie sesterského Bulletinu, ktorý prináša ďalšie informácie o zápase českých archivárov za zlepšenie svojho postavenia a pracovných podmienok. Bledneme závisťou. Uznesenie vlády ČR ku komplexnému rozboru stavu archívnicstva ČR. Nečím vedomosti o tom, že by v slovenských podmienkach patričný rozbor stavu

archívnickva vôbec vznikol, a nie, aby o ňom niekto rokoval, toôž aby sa otázkami archívnickva zaoberala vláda. Nechcem na tomto mieste hľadať odpoveď na otázku, prečo je tomu tak, ale myslím si, že ten pomyselný vlak slovenského archívnickva ešte nenaštartoval. No ak sa mu to podarí, mal by ísť aspoň rýchlosťou svojho českého kolegu, i keď sa obávam, že pri koľajnici, po ktorej pôjde, nemusí mať Križkova ulica ani zastávku na znamenie.

František Bokes

† † † † †

AKO ĎALEJ V ARCHÍVOCH NA SLOVENSKU

Zmeny prebiehajúce na všetkých úsekoch spoločnosti po novembri 1989 možno výstižne charakterizovať pojemom transformácia. Ako je to s transformáciou v slovenskom archívnickve? Túto otázku vyslovujú mnohí pracovníci archívov. Viacerí odpovedajú na ňu negatívne v tom zmysle, že v archívnickve na Slovensku sa po novembri 1989 neudialo nič. V kruhoch archívárov pretrváva nespokojnosť so súčasným stavom. Nespokojnosť s tým, že sa neriešia, prípadne zdĺhavo riešia základné problémy archívnickva, dotýkajúce sa jednotlivých archívov, ale najmä pracovníkov archívov. Súčasná neradostná ekonomická situácia neobyčajne sťažuje sociálne postavenie archívárov, ktorí aj v nedávnej minulosti patrili medzi biednu societu. Počúvame síce odvážne sľuby o zaradení archívárov do ranku pracovníkov štátnej správy. Predbežne si však archívár za ne nič nekúpi. Aké sú záruky, že sľuby neostanú iba sľubmi? A čo dovtedy, kým sa sľuby zrealizujú? Domnievam sa, ba som o tom presvedčený, že archívárov by v tomto prechodnom období uspokojili aj platy na úrovni súčasných "nízkych" plátov pracovníkov ministerstiev a okresných úradov.

Mnohí pracovníci štátnych archívov sa pýtajú, čo podniká Úbor archívnickva MV SR, čo robia riaditelia archívov a čo Spoločnosť slovenských archívárov? Nečudujeme sa takýmto otázkam, netvárame sa, že je všetko v poriadku, že sme už vykonali všetko, čo sa žiada. Aj keď nesúhlasím s tvrdením, že sa nič, alebo iba pramálo vykonalo na pôde archívnickva od 17. novembra 1989, i tak sa domnievam, že podstatná časť kritických hlasov je plne oprávnená. Ak však treba niečo obhajovať, tak je to práve Spoločnosť slovenských archívárov. Som hlboko presvedčený, že jej existencia je to najlepšie, čo si pracovníci archívov vytvorili. Spoločnosť slovenských archívárov je jediným kvalifikovaným oponentom riadiacich štruktúr archívnickva i archívárov na Slovensku.

Nездórazňujem to preto, že zastávam funkciu jej predsedu. Predseda, výbor i ďalšie orgány môžu dnes existovať v takom zložení, v akom sme si ich zvolili, zajtra sa však môžu vymeniť, ba i odvolať. To nie je rozhodujúce. Dôležité je, že stavovská organizácia, ako zástanca práv archivárov po prvý raz v dejinách slovenského archívnickva existuje a aktívne pôsobí. Spoločnosť v dnešnej situácii prechodu od totality k demokracii zohráva na úseku archívnickva významnú úlohu, preto je vhodné, ba priam žiaduce, aby si ju pracovníci archívov chránili. Jej význam dnes nevieme ani doceniť, hoci sa jej činnosť dosiaľ naplno nerozbehla, ba na niektorých úsekoch ani nezačala. Činnosť Spoločnosti je však dnes dôležitá v tej oblasti, ktorá najviac sužuje archivárov. Ešte stále pretrvávajú administratívno-byrokratické formy a metódy práce v archívnickve; práve existencia Spoločnosti a jej pôsobenie brzdí tieto metódy, zjemňuje a vecne oponuje časté zašachtné a kampaňovité spôsoby vrchnostenských zásahov do života a práce archivárov. Ťažko sa zbavujeme totality v nás, ťažko si zvykáme na slobodu. Obávam sa, že byrokratické maniere vnikli podaktorým kolegom do krvného obehu. Nevieame si zvyknúť na pokojnú spoluprácu riadiaceho centra a archívnych pracovísk, na riešenie problémov formou otvoreného dialógu. Nazdávam sa, že Spoločnosť slovenských archivárov môže v tomto smere zohrať pozitívnu úlohu. Vyžaduje si to však aktivizáciu členstva. Nie je predsa mysliteľné, aby napríklad archivár z Košíc kritizoval neporiadky v archívnickve a pritom čakal so zloženými rukami, kedy to predseda, či výbor Spoločnosti vyriešia. Treba sa nám konečne oslobodiť od myslenia a konania zaužívaného v období normalizácie. Takýto a podobní kritici vystupujú odvážne, avšak iba doma za pecou, či v archíve za regálom. Keď však majú možnosť verejne prehovoriť v prítomnosti "riadiacich orgánov", tak mlčia ako ryby.

Slovenskému archívnickvu chýba dnes mnoho vecí. Veľa je toho, čo treba naprávať, ba azda i meniť. Ak je však dnes situácia taká, že sa nápravy nemá kto ujať, tak Spoločnosť slovenských archivárov nemôže ostať bokom, ale musí existujúce problémy riešiť, aby posunula slovenské archívnickvo tam, kde ono v kultúrnej krajine patrí.

Elo Rákoš

! ! ! ! !

KONEČNE MEDZIARCHÍVY !

Príjemne nás prekvapilo 15. číslo Archivneho bulletinu SGA Praha, ktoré publikuje uznesenie vlády Českej republiky z 26. júna 1991 číslo 213 ku komplexnému rozboru stavu archívnictva v Českej republike. Vláda Českej republiky schválila o.i. harmonogram úloh smerujúcich k náprave nedostatkov v archívnictve Českej republiky. Súčasťou harmonogramu je 10 úloh, z ktorých považujeme z nášho hľadiska za najaktuálnejšiu úlohu č. 6 - prehodnotiť existenciu nomenklatúry funkcií a mzdové tarify pracovníkov štátnych archívov, mestských a okresných archívov s ohľadom na ich kvalifikáciu a špecializáciu; úlohu č. 9 - v jednotlivých rezortných ministerstvách zriadiť správne archívy (mediarchívy) a úlohu č. 10 - prejednať s príslušným podpredsedom vlády ČSFR zriadenie správnych archívov (mediarchívov) v jednotlivých rezortných ministerstvách. Zaujímavé sú aj termíny plnenia úloh: roky 1991 a 1992!

Medziarchívy! Dnes takmer samozrejmosť v každej vyspelejšej krajine. Medziarchív ako medzistupeň na ceste od pôvodcu písomností (úradu) po archív konečného uloženia. Hovoríme o nich už roky. Najmä odvtedy, ako sa v troch veľkých vlnách naplnili naše štátne archívy, hlavne Štátny ústredný archív v Bratislave množstvom nevyberaného písomného materiálu, z ktorého veľká časť patrí do zberných surovín. Dnes je už samozrejmé, že živý spisový materiál má ležať u svojho pôvodcu v spisovni minimálne päť rokov, a potom (po prvom výbere) v medziarchíve (administratívnom archíve) až dovtedy, pokiaľ nedozrie do veku archívnych dokumentov. Tento čas nastáva vtedy, kedy písomnosti strácajú svoje administratívne upotrebenie a súčasne získavajú novú kvalitu, nové poslanie, t.j stanú sa prameňmi pre dejiny.

Teší nás, že medziarchívy sa konečne stanú skutočnosťou aspoň v Českej republike. A čo na to Slovenská republika? Iážko môžeme očakávať pokrok v slovenskom archívnictve, keď dosiaľ sme neboli schopní pripraviť komplexnú analýzu nášho archívnictva. Dosiaľ nemáme ani len koncepciu. Vláda Českej republiky sa unúvala rokovať o komplexnom rozbere stavu archívnictva v Českej republike. Na Slovensku však iniciátora požiadavky analýzy stavu archívnictva v SR "sfúkli úradné orgány" priamo na rokovaní Vedeckej archívnej rady. Analýzu slovenského archívnictva vraj dobre plnili výkazy socialistických päťročnic.

Priatelia, kde sme sa to ocitli toľký čas po nežnej revolúcii? Na chvoste všetkého diania! Iba preto, že nás na tento chvost niekto neustále vtlačá, ako to mal vo zvyku v čase normalizácie?!

Redakcia